

A különöz.

Írta: Kapossi Béla.

Mint deák nála laktam, sőt, ha sok volt a teendőm, nehogy a házat el kelljen hagynom, asztalánál étkeztem is: ismertem tehát, a menynyire őt egyáltalán ismerni lehetett.

Mert nem igen volt közlékeny. Évekig lakott egy és ugyanazon házban, a nélkül, hogy csak egyvel is a házbeliek közül egy „jó nap“-ot váltott volna és magának is, ki két tanéven át voltam lakója az egyik szobájának, — az egész lakása kettőből állott, — hónapokig tartó küzdelemben kellett bizalmatlanságát megtörnöm. Irántam való bizalma azonban szinte nem nyilvánult holmi baráti érzületben. Én is csak annyiban különböztem a többiektől, hogy előttem szabad folyást engedtem néha nézeteinek és szóval nem zsenirozta magát, a feleségét akkor is bántalmazni, ha én jelen valék.

De ne előzzük meg eseményünk folyását. Különöz volt, egyaránt különöz öltözetében, modorában és cselekedeteiben. Sohasem láttam rajta más ruhadarabot egy kettős fényű czilindernél és nyakig begombolt szalonkabátnál, mely csak térdén alul engedte látni fekete nadrágja szarait. Kopottnak nem lehetett mondani, de ruházata minden darabján, épp úgy a módon is, a mint azokat viselte, meglátszott, hogy külső megjelenése nem okoz neki gondot. Tulajdonképeni embergyűlölő nem volt: csak nem szerette az embereket, mert — a mint mondá — annyira hasonlít egyik a másikhoz. És nem szerette különösen a nőket, mert „a legkisebb is magában hordja az asszony csiráját“.

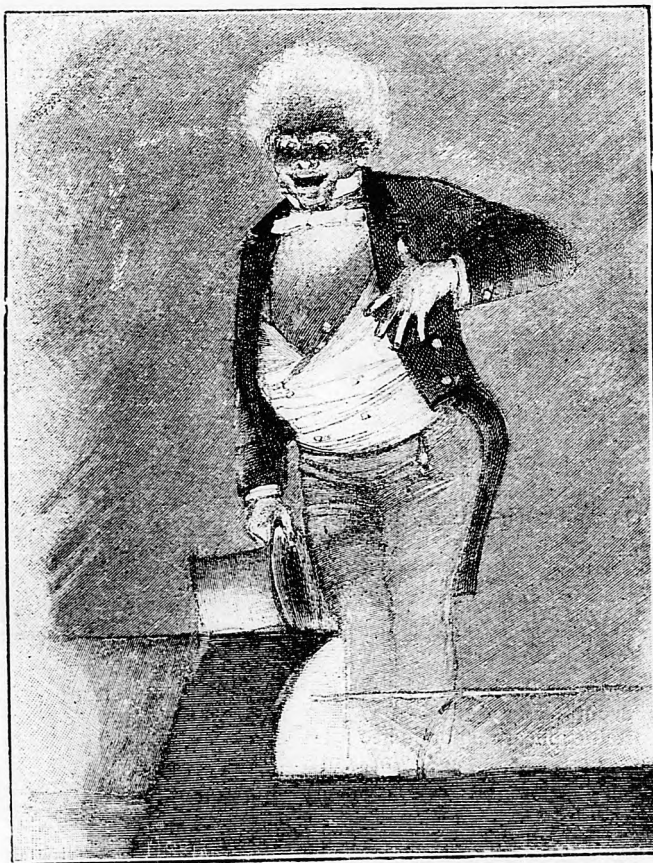
Ily körülmények között persze barátságos indulattal ő iránta sem viseltetett senki és az egész házban nem beszéltek róla másként, mint valami emberevő szörnyről, ki különösen a különféle szomszédasszonyok méltó megbotránkozását keltette fel az által, hogy a feleségével folytonos zajos viszályban élt. Hátha még azt is tudta volna a jó nép, hogy ez a „medve“ — a mint

nevezni szokták — a feleségét nem egyszer meg is szokta verni.

Bizony szegény jó asszonynak kijuttott; pedig hát — a mint én ismertem — áldott jó lélek volt, ki úgy gondját viselte mindennel elégületlen férjének, mintha az ezer hálával viszonzná gyengédségének minden nyilvánulását. Soha panaszhang nem jött ajakára és

egyedül különösen sohasem fogok elfelejteni.

Egyszer halat ettünk és a szerencsétlen asszony csontott nyelt, melyen kevésbe mult, hogy meg nem fuladt. Mikor sok kínlódás után a veszélytől megmenekülve, ismét az asztalhoz ült, férje látszólag megkérdezte: „vajjon jobban érzi-e már magát?“

A monológ.

még az ütlegeket is mint a hű eb nyöszörögve tűrte, nehogy a leskelődő szomszédasszonyok figyelmét férje brutalitására vonja. És a mily lelki erővel tűrte a tettleges bántalmazást, oly megadással fogadta az ütéseket, melyeket férje a lelke ellen intézett, azokat a kiméletlenül durva mondásokat, melyek közül

— Köszönöm, — viszonzá a jó asszony hálásan, — már egészen jól vagyok.

— Pedig látod, — jegyzé meg a férj tovább rágva a szájában lévő falatot, — ez lett volna a legjobb alkalom.

És cinikus gondolkozásmódjának

ily durva nyilatkozataival nem fukarkodott; a szerencsétlen asszony számára mindig volt egy-egy epés, maró megjegyzése, melyeket az, hogy látszólag kellemetlen hatásukat reám enyhítse, mosolyogva fogadott. Vértelen ajkainak kinos vonaglása azonban még jobban fájt, mint a férj leplezni nem is szándékolt durvasága, elannyira, hogy végre már nem állhattam meg szó nélkül. Egy alkalommal felhasználtam a férj távollétét és megkérdeztem a szánandó asszonyt, miért türi ez embernek brutalitását? mi öröme van az életben, melynek minden napja neki csak megaláztatást hoz? Az asszony felelete meglepett.

— Mert szeretem a férjemet.

— Szereti ezt az embert, a ki ütlegekkel viszonzozza szerelmét?

— Igaz, néha rosszul bánik velem, de az csak azért van, mert a sors megfosztott az örömtől, hogy őt taljesen boldoggá tehessem. Oh, egészen más ember volt ő, a míg házasetünkben gyöngéd szive leghöbbs vágyának teljesülését, a míg azt remélte, hogy gyermekekkel fogom megajándékozni. Az Isten nem akarta, hogy e boldogságnak részesei legyünk és én megadással türom, a mit szent akarata reám mért. De higye meg, uram, a férjem azért szeret engem. Ön csak olyankor látja, mikor örömtelen élete ezer gondjaitól és bosszuságától megzavart kedélyvel reám önti, a mi keserűséget naphosszatt magába szitt. Ez nem az igazi képe. Látná csak egyszer, mikor egy fölös pohár bor melege felolvastotta kedélye jégkérget, mikor zokogva fuldokolt ezer bocsánatkérés közepette csokolja a kezeimet, a ruhám szegélyét és elhalmoz mindazon édes nevekkel, melyek egy boldog mult emlékeit idézik fel szívemben. Ha csak egyszer látná māmora e boldogító magánküvetében: megértené, uram, hogy a boldogság e rövid perceiért miért türom szivesen hónapokon át a megalázó természetellenes magaviseletét.

Nem gyözttem elgégé csodálkozni a hallottak fölött és elhatározám, hogy hizigazdám családī életét több figyelemmel fogom kísérni. Szerettem volna fölfedezni csak egy sugarat, mely e két egymáshoz kötött lény sötét életét egy pillanatra földeriti; mert — megvallom — talányyszerűségében hihetetlennek tartom mindazt, a mit az asszony házasete ritka, furcsa örömeiről elmondott. Csak a férje brutalitásának kendözésére találta ki a jó asszony e mesét, melyvel enyhíteni akar itéletem annak magaviselete fölött.

Nem földöztem fel egy vonást sem, mely barátságosabb színben tüntette volna fel a férfi jellemét, az maradt szememben, a ki volt: a cinikus, kíméletet nem ismerő, durva ember; míg egyszerre egy váratlan eset teljesen megváltoztatta fölöle táplált nézetemet.

Hogy sajnáltam, hogy elhamarkodott itéletemért akkor már nem kérhettem tőle bocsánatot!

Egy nehéz munkanap után, melynek fáradalmai a késő éjbe nyultak be, az én szegény háziasszonyom zsörtölődő férje nem kis bosszuságára reggel nem tudott felkelni. Egész késő éjszakáig mosott, e munkája közben ki-bejárt a fütött, gözzel telt konyhából a nyitott hideg folyosóra, hol a vízvezeték csapja volt; meghütötte magát és már másnap heves szurást érzett oldalában. Harmadnapra az orvos hashártyagyuladást konstataált, mely rövid pár nap alatt kioltá a sokat szenvedett nő életét.

A betegség első napján a férj bosszusan morgott, hogy az egész csak komédia az ő bosszantására és kényelmének megzavarására. Az orvost is csak azért hívta, hogy ezt bizonyítsa. Mikor azonban a tudomány komoly embere e helyett komoly veszélyt konstataált: megdöbbsent, ápolónőt vett a felesége mellé, kitől behatólag tudakolódott a beteg hogyléte fölöl, valahányszor hivatalából hazajött. Később, mikor a szegény eszméletlen kívül feküdt, férje szótlan komorságban órákat töltött ágyánál és annyira ment, hogy ily alkalmakkor maga készítette elő betegje számára a jégborogatásokat. Mikor pedig örök álomra csukta szemét a szenvedő, a férjből kitört a magába fojtott fájdalom; — de ekkor is panasz és szemrehányás alakjában. Ököltre szoritott kezekkel fenyegetőleg intett a magasba, mintha a tovaszálló lélek után küldené fenyegetéseit és arczából egészen kikelve, de könnytelen száraz szemekkel felordított:

— Megcsalt! Itt hagyott, pedig hányszor fogadta, hogy nem fog meghalni — előttem?

Aztán szemébe csapta a kalapját, utasításokat adott az ápolónőnek és elment a háztól. Ugy látszik, intézkedett halottjáról; mert röviddel távozása után megjelent a halottkém, utána egy temetkezési egylet közegei jöttek, a kik a halottat ravatalra tették, ezt virágokkal díszíteték fel, a szobát pedig, melyben kiterítve feküdt, fekete posztóval vonták be. Az egész rendezésen meglátszott, hogy a rendező nem kímélte a költségeket.

Maga a házīgazdám csak késő éjjel jött haza. A mint a zárt ajtón keresztül hallám, nehézkes léptekkel ment szobájába, hol — a hozzám hatoló zaj után itélve, — széket állított a nyitott ablak mellé és oda ült. Soká nem zavarta meg semmi a halottas ház csendjét; csak a vén fali óra egyenletes tik-takja hangzott, a mint darabokra vagdalta az örökkévalóságot és engem már nyugtalanítani kezdett az igazán halotti csend mely körülvelt. Lelki szemem előtt megjelent a halott alakja, megbocsátó szeretettel szememben, türom megadással mosolyában és mellette lát-

tam azt az embert, a ki e matyr minden szenvedését okozta. — Vajjon mit érezhet most? Megbánást, vagy talán örömet? Ha igaz, a mit róla a felesége mondott, ha csakugyan szerette azt a szegény asszonyt, akkor makacs lelkét bizonyára megtöri a csapás; ha azonban tényleg az, a kinek mindig én tartottam, kemény szive most örvendeni fog, hisz nyügtől szabadult meg.

Ellenállhatlan kíváncsiság fogott el, látni, mit csinál most a felesége ravatalánál, megtudni, mint szándékozik az éjet tölteni? Az ágyakat a délután folyamán szétszedték, hogy a ravatalnak helyet csináljanak és a szétszedett darabokat ott láttam halomban fekiüdni a konyha egyik szegletében. Talán ébren akarja tölteni az éjet, hogy semmi előkészületet nem tesz a lefekvéshez. Vagy tán ha nem is akarja, kénytelen vele?

Eszembe jutott, hogy felajánlom neki a saját ágyamat, az én fiatal csontjaimnak nem fog megártani, ha egy éjet a divánon töltök és legalább meglátom, miként viseli a csapást, mely őt érte. Kimentem a konyhába, a hova mindkét szoba nyilott és zajtalanul nyitottam be a halottas szobába.

Váratlan jelenetnek lettem tanuja. Az özvegy már nem ült az ablaknál, hanem ott térdelt, azaz inkább feküdt a ravatal lépcsőin, és arczát kezeibe rejtve sirt keservesen. Fájdalmának azonban nem voltak könnyűi, nem volt panasz hangja és a mint ott feküdt, csak testének görcsös vonaglása jelenté, hogy élet van benne és ez élet fáj, nagyon fáj neki.

Megszántam ezt a furcsa embert és vigasztalni akartam őt; de ő nem is figyelt szavaimra és ajánlatomat, hogy az éjet szobámba töltse, visszautasította.

— Nála maradok, — mondá, — még sok mondani valóm van neki, pedig holnap már elviszik.

Másnap, a temetés előtt, bejött hozzám és hivatkozással a megváltozott helyzetre, kért, hogy néznék más lakás után. Aztán kikisértük a halottat utolsó nyugvó helyére és én utközben nem gyözttem bosszankodni a résztvevő szomszédasszonyok legkevésbé sem tartózkodó megjegyzési fölött holmi férjéről, a kiknek hű, meg nem érdemlett életársuk megsiratására még csak egy könnyük sincs.

Hogyha azok a rövidlátók tudnák, milyen romboló vihar zug annak a szerencsétlen embernek a szívében, ha szemük, mint az enyém, elég éles lenne megítélni mennyire megöregedett rövid két nap tartalma alatt, ha tanui lettek volna mindannak, a mit én láttam pár nap óta: gonosz nyelvük elnémulna és bámulva csapnák össze kezeiket ez élő talány fölött, ki bensőleg, igazi fájdalommal gyászol egy oly asszonyt, kit megbecsülni — úgy látszott, sohasem tudott.

Mert gyászolt ez az ember bensőleg, igazán. Egész nap bolyongott, mint a ki valami nagyon hiányzót keres és a következő éjet is álmatlanul tölté szobájában fel és alá járkálva. Nem voltam képes rávenni, hogy csak egy órára is lefeküdjék. Nem fáradt, felelte ösztönzéseimre, rövid felelete mogorva hangjával értésemre adva, hogy résztvétem alkalmatlan neki. Nem alkalmatlankodtam tehát tovább; egyedül hagytam őt gyászával, egyedül bánatával, gondolva, hogy a magány és az idő behegesztik majd szívének sebeit. — Nem is láttam őt csak harmadnapra, midőn végre alkalmas lakást találva, késő este hazatértem azzal a szándékkal, hogy tudatom vele, holnap kiköltözködöm.

Az egész házat izgatottságban találtam, a kapu előtt és alatt embercsoportok álltak, a folyosókon szomszédasszonyok dugdosták össze fejeiket, kiknek zavart beszéde kivétel nélkül azzal a refrainnel végződött, hogy „ki hitte volna!”

Nem állhatám meg szó nélkül; megkezdém, mi a szokatlan izgalomnak az oka.

— Csak menjen fel a lakására, — volt a felelet, — majd meglátja.

Fönt aztán az éppen ott lévő hivatalos személyektől megtudtam, hogy a házigazdám ma délután a felesége sirján föbe lötte magát.

Ki hitte volna!

Magyar kuriózumok a mult században.

Magyarország természetrajza a történeti nyomozás megvilágításában oly tér, mely szükségképeni kiegészítője hazánk etnografiai ismeretének. S szerencsére, egyike azoknak, melyek leg-hálásabban emelkednek ki az egykoru írók előadásában. Ennek oka, hogy még azok a külföldi utazók és tudósok is, kiket a tanulmány és tapasztalat vágya vonzott a kelet e végállomására azokban az időkben, mikor még az utazás korántsem volt oly könnyű, mint ma, Magyarország természeti bőségét, gazdagságát inkább bizarr oldaláról szokták fölfogni. Nem csoda, ha méltányló elragadtatásuk néha oly túlzásra vezeti őket, a mely mellett figyelmöket könnyen elkerülik az apróbb és köznapibb, de nem jelentéktelenebb vonások. Az első, ki Magyarországot természetadta kincseiért minden más országok fölébe emeli, Bitzarus Péter. Dicséri népe erejét, állatai szaporaságát, nemes érczei nagy sokaságát s különösen halbőségét. Még tullicizál rajta Georgius Wernlierus s vádolja Bitzarust, hogy Magyarországot nem elegendően magasztalta. Cellimachus is úgy tünteti föl a csapata élén Magyarországra vonuló Amarithem török szultánt

a mint ekkép szól katonáihoz: „Eddig Bolgárországban küzdöttünk a természettel, hol éhség és szomjuság kinzott. Mindezt legyőztük, hogy most áldott magyar földön nagy bőségéhez jussunk mindennek. Ez lesz seregeink drága bére és dicsősége!” Nem marad mögöttük a Magyarország iránt való hódolatban a francia Fournier sem, kit szintén meglepett a haza földjének annyi kincse, edzett, kemény népe, termékenysége, nemes bora, különféle érczei, sok hala és sója. Talán ebből a korból ered ez a közhit is, hogy a Tisza csak $\frac{1}{4}$ részben áll vízből, $\frac{3}{4}$ része hal.

A mi szépet lelkesült idegenek elmeséltek a bübajos magyar honról, az mind visszhangot keltett idebern, sőt tovább vezetett a rendkívüliségek ama kultuszára, mely a balul értelmezett patriotizmus gyors lobbanékonyágával s támogatva a tudományos módszertelenség tulzásaitól, kalandosnál kalandosabb képzelgésekre bátorított föl. Nem volt elég a magyarok földjét a gondviselés különös kegye által minden jóval előasztott Kanaánnak nevezni; csodás jelenségek színhelyévé is tették, úgy hogy Magyarország egész ritkaságmuzeumként áll előttünk.

Ha a természet rendellenességei azok közé a jelenségek közé tartoznak, melyek a nép képzelmére élénken hatnak s bizonyos hagyományokt vonnak magok köré, úgy ebben a rendben mindenekfölött az emberi szervezet pathologus változásai, a csodaszülöttek, emberi szörnyetegek hívják föl az érdeklődést. Nehezen volna kétségbe vonható, hogy aberrációk erős nyomot hagynak a nép gondolatvilágban. Például az ó-szönyi ikrek a mult században országos szenzáció tárgyául szolgáltak. Két, alsó testén s hátgerinczén összenőtt leánya volt ez, kik 1701 október 26-án születtek s a keresztségben az idősebb Ilona, az ifjabb, a szebb és egyenesebb pedig Judit nevet nyert. Hetedik évüket elérve, Osiky nevű református lelkész és győri orvos megvette a csodálatos testvérpárt szülőitől s Hollandban, Angliában, Francia- és Olaszországban körutat tett velük. Három év mulva tért vissza mintegy 70 ezer frt nyereséggel. Az ikreket ekkor Keresztes Ágost esztergomi érsek a pozsonyi Orsolya-kolostorba adta, hol azok 21 éves korukban haltak meg, alig pár percnyi időközben, 1723 február 23-án. Mindkettő beszélt németül, magyarul, francziául, igen szépen varrtak és kötöttek.

Hat ujjú, szőrös arcú s más kisebb foku rendellenességű emberi szörnyetegekről nem is szólva, nagy hire volt ugyanekortájt egy a nyitrai megyei Podhrágy községben született asszonyszemélynek, kinek valóságos nyulszemei voltak s egész teste apró s nyuléhoz hasonló finom szőrrel volt fedve. E

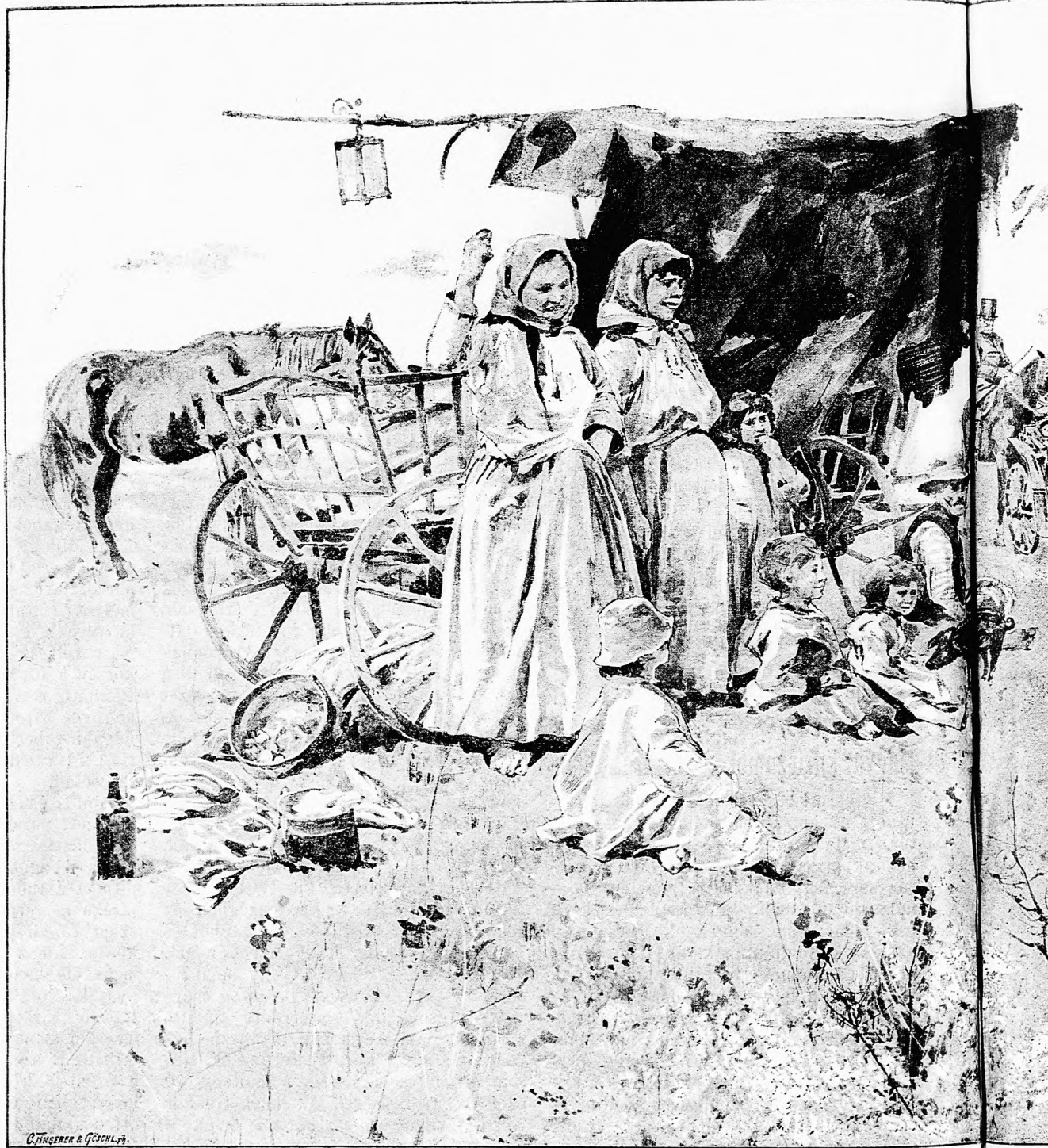
tény valóságáról Torkos nevű orvos és ennek fia kezeskednek az utókorunk kik látták s beszéltek vele.

De más érdekes kuriózumot is jegyeztek föl 1707-ből vagy 8-ból. Ekkor történt, hogy a pozsonyi erdőben egy felnőtt férfit fogtak el, kit aztán a pozsonyi városházán több napon át őrizet alatt tartottak. Beszélni nem tudott s nem evett egyebet elébe dobott almáknál. Ruházta fél, karokig és lábáig érő kaftán volt. Pár nap mulva ez elvadult embert ismét visszabocsátották az erdőbe. 1722-ben Közép-Szolnokban találtak a vadászok egy erdőben hasonló elvadult leányt, de oly rut volt, hogy láttára a vadászok egyike ijedtében majd elájult. Üdözésére keltek, de oly gyorsan futott, hogy nem érthették utól.

Egyike volt a legelterjedtebb balhiteknek a mult századbeli magyar tudományosságban az a balhit, mely a kövé vált lencsékre vonatkozó népies babona fantáziájában ültött alakot. Nem egy magános gyűjteményben őriztek hasonló kölenséket. A Csallóközből a többek közt Tomka János hagyatékából egy doboz ily lencse jutott Klein Mihály birtokába. A szájhagyomány szerint, e vidéken 1754-ben egy paraszt közönséges lencsét vetett el, melyet learatás és behordás után a hüvelyekben kövé válva találtak. Oly nagy volt az általános csodálkozás ekkortájt a kövé vált lencsék fölött, hogy Pozsonyba a királyi kamarába egész mérővel vitettek belőle, mi több, a nagyhirű berlini természettudós, Martiny is valódiaknak találta ezeket a lencséket.

Liptó- és Nyitra megyében az ugynevezett parasztfüllérek voltak érdekes különlegességek, melyeknek kagylókövéleti jellegét egyébiránt rég megállapította a tudomány. Még két hasonló játéka a természetnek a kalotaszegi szent László-pénz és a balatoni kecskeköröm. Amaz a népmonda szerint a menekülő kunok által az üldöző magyarok feltartására szórva, Szent László király tohászára vált kövé, emezzel szintén régi rege van kapcsolatban. E szerint Adrás magyar király a Szent-földről visszatérve, végső szegénységben érkezett Zalamegyébe s ott a Balaton tónál egy kecskepásztorra talált, kitől ezer forintot kért kölesön, oly föltétellel, hogy visszaadja. A kecskepásztor azt felelte, hogy Isten látja őt, nincs pénze. „Ha Isten látja, — szölt a király, — úgy büntessen meg téged és nyájadat.” E szavakra a pásztor és nyája a tóba zuhantak.

Kövé vált rozsmár-töröl is emlékeznék a mult századból a temesi Bánátban, melyet a Tisza partján találtak volna. 1775-ben pedig egy Magyarországon talált kövé vált kigyót küldtek a berlini tudós társaságnak, mely azonban a társaság véleménye szerint

A róka táncz. Mannheim

Mannher Gusztáv rajza.

nem bizonyult egyébnek hosszukás hal-fognál.

Sáros- és Szatmármegyékben kiterjedt művelést folytattak a mult századokban — mannaival. A földet e végből mindenekelőtt jól megrágyázták, aztán háromszor felszántották. Pünkösöd hetében aztán a magot két harmadrész földdel keverve, épp úgy mint amákokat, elhintették és jól leboronálták. Ha még végül a közéje nőtt gyomot három ízben gondosan kigyomlázták, bizony gazdag aratás volt várható. Ezt a manna pedig kitünően tápláló és egészséges ételnek dicsérték, s rendszeren vagy egyszerűen vízben főzték meg, vagy pedig vajjal vagy tejjel keverve, olykor huslevesnek.

Magyarország hajdani gazdasági és műveltségi állapotairól általában sokkal nehezebb hű képet alkotni ma, mint politikai viszonyairól, mert azoknak elemei mélyen belenyulnak a magánélet körébe. Mindemellett semmisen elfogultabb ítélet, mint a mély hátramaradás vádjával illetni a régi Magyarországot, szemben a műveltebb nyugati nemzetek aránylag természetesen fejlettebb kulturájával, iparával és kereskedelmével. A nyers termelés minden ága tisztességes fejlődés útján, ha nem is rohamosan tartott a cél felé, hogy fölvegye a harcot a külföld versenyével s kibontakozzék a hosszú török járom alatt rákényszerített tespedésből. A magyar kertészet nagy multjából, mely az Anjou-királyok alatt kivívta hazánk számára az „Európa kertje” nevet, Buda visszafoglalása után újra visszahódít egy-egy sugárt a nemzet. A magyar szilvafákat innen vitték ki s honosították meg messze idegen földön. Közleg és Sopron szárított gyümölcskivitele a mult század alatt jelentékeny kiterjedést ölt. Izlésesen díszített kisebb-nagyobb dobozokban küldték szét szorgalmas gyümölcstermelőink czikkeiket a világ mind a négy tájára. Viszont gyors tanulékony-sággal értékesítették itthon is a külföld példaadó vívmányait s honosították idegen fajokat.

Ekkortájt kezdik tenyésztetni először a ma szélteben ismert Masánczky-féle almafajt. Kezdetben csak urasági kertekben, szórványosan, később azonban mind szélesebb körben. A nemrég fölfedezett czukornádból Battlyán Tyivadar gróf sietett egy példányt meghozatni virágházába, nagy szenzáció-jára a távol vidékekről összeseregülő lakosságnak. A sáfrányt már ekkor kertekben sok helyütt, sőt Tolnamegyében földeken művelték. Az első selyemhernyó-tenyésztet a Muraszigeten látjuk életbe lépni, nem sok idő múlva Perlakon már nincs telek, melyen egy-két eperfa ne állana. 1776-ban már csupán Zalában több mint százezer az eperfák száma.

Tizenhárom fajta dohányt ismer és

termel a mult századbeli Magyarországon. Legjobb fajta az ugynevezett török dohány s oly erős, hogy más fajtákkal való keverés nélkül nem is használták, Burnótunk, igaz, nem vetekekedhetett sem a straszburgi, sem a spanyol burnóttal, de ezeknek fölénye is csak a készítés módjában állott. Busching 120 ezerre becsüli ez időből az áruként kivitt szarvasmarhák számát, holott Lengyelország szarvasmarha kivitele sem haladta meg az évi 80—90 ezeret. Hires a löcsei borsó kiváló nagyságáért, a kassai és eperjesi pedig arról, hogy teljes érett állapotában is megtartotta élénk zöld színét. Zólyom kendere, Nagy-Szombat buzaföldje, Trencsén, Liptó, Szepes- és Sáros szarvasgombája.

De nemcsak az őstermelés terén találunk speciálításokra, élénk felfogás és érzék nyilvánul az ipar terén is, el-elfojtva ugyan a kedvezőtlen viszonyoktól, de újra és újra érvényesülni igyekezve. A debreczeni kitünő szappant példának okáért a velencei híres szappangyártás a maga módja szerint felhasználta. Kísérleteket tettek a balatoni sás porló fekete gyökerében tartalmazott jelentékeny vitriolsó ipari értékesítésére s nagy feltűnést keltett az eső csésze kávé, melyet Windisch tanácsos Pozsonyban juharfa-cukorral ivott meg Notabene, ez a cukor, szerencsétlenségre, sokkal többbe került a közönséges cukor előállításánál. Ellenben Mosonban már a mult század közepén nagy gyár dolgozott angol bőr előállításán. Pfeiffer Mihály kémárki orvos saját módszerű indigiót fedezett föl, s a kékre festett magyar bundát egy időre nagy divatba hozta Podmaniczky László huszárszázados saját festésű titkával. A magyar bor dicséretét nem szükség különösen zengeni; a magyar borivás virtusát bámulták már a tízes spanyol égalj lakói is, mert mikor VI. Károly még királylyá koronáztatása előtt a spanyol trón iránt igényt támasztva, seregével kiszállt Andaluzia partjain, a magyar huszárokról fenmaradt, hogy pint számra itták a legerősebb spanyol borokat, melyektől más közönséges halandó menten lefordult volna lováról; nekik meg se kottyant.

Hát a magyar balzsam európai hira, melylyel messze Németországon elkalandoztak a vállalkozó olajkereskedők, nem ritkán persze közönséges terpen-tinnel is keverve az áldásos cseppeket. A tudós Gärtner Keresztély fedezte föl ezt a csodatevő életelixirt 1640-ben melyért aztán III. Ferdinándtól gyönyörű lánczot, s nemesi ezimert kapott, rajta egy kertben álló fa ábrázolatával. Ő vette észre először a fa ághegyeiről lecsurranó olajt, s azt jól légmentesen elzárt üvegedényekben fogva föl, kísérletezni kezdett vele s pedig oly bámulatos eredménnyel,

hogy egy új panaclát vélt mindenki fölfedezni a hathatós szerben. Külsőleg néhány csepp tollszárral a sebre csepegtetve, hegedés nélkül gyógyított; köszvényt néhány kenés teljesen eltüntetett; reggel s este lefekvés előtt 7—9 cseppet borban véve pedig távoz-tatta a máj és vesék dugulását, a vesekövet és makacs főfáját, sőt tüdőbajokban is alighanem! fölért a — Kochinnal.

Maga a fenyők családjához tartozó fa butorokká dolgozva, ellenállt a férgek, poloskák minden településének. Nem is panaszkodott a régi magyar háziasszony a poloskairtó szerek szükségéről. Talán a felkapott hírnév, s az okszerűtlen gazdálkodás okozta azt is, hogy már a mult században is felette megfogyatkoztak a Kárpát bércei e becses fában, ma pedig tán tüként keresve sem találná a nyomozó egyetlen élő példányát sem.

V. S.

A vörös Jula.

— Elbeszélés. —

Eckstein Ernő-től.

Kilencz nappal ezen külsőleg oly mindennapi, még is oly hallatlan esemény után az ifju házassal az utcán találkoztam.

— Nos, — kérdém, szerencsésen éretetek haza? Mióta?

— Tegnap este óta.

— És hogy vagy? Mit tesz nőd?

— Köszönöm. Most valószínűleg újabb elbeszéléseim mellett ül. Egészen bele van bolondulva abba a rosszaságba.

— És te hova mégysz?

— Én? Sehova. Kószálok nem tudom merre!

— Hát kisérj el engem, én éppen így vagyok.

Karját az enyembe akasztá.

— Igazság szerint az idézés nem volt helyes, — tevé hozzá kis idő múlva, én épen ne érzem magamat a via sacra bámulók kellemes hangulatában, ellenkezőleg. . .

— Hogyan? Mi bajod?

— Mindjárt először a legszebb reményeimben csalattam meg. Gondold csak Edith-től Dingsdában levelet kaptunk. Azt írja, hogy egyike legkedvesebb barátnőinek rögtön beteg lett, tehát ő, Edith, kénytelen azonnal elutazni Erfurtba. Mint rendszeren, úgy most is egyetértett a báró e képtelen gondolattal, sőt az elválási időt arra használja fel, hogy Fichtenauban hidegvizgyógymódot élvez és én így minden irányban szörnyen megalázva vagyok. Mond csak, nem olyan eset-e ez, hogy az ember bőréről szeretne kiugrani?

— A mint vesszük, — mondám, talán a közbeneső idő alatt magadba térsz!

— Kérlek ne bosszants! — kiáltott tréfás haraggal. Hát ezért hajtottam volna fejemet a vörös haju rabszolgaságába, hogy azután megaláztassam?

— No, no, ne vedd oly rossz néven! Apropos, mint jöttök ki egymással? Szobád négy fala közt is oly embergyűlölő és élvezhetlen vagy?

— Ellenkezőleg. Magam is csodálkozom magamon, hogy mily szépen tudok bánni feleségemmel.

— Valóban? Neki tehát még eddig épen semmi fogalma sincs?

— Ugyan hova gondolsz. Ő nem is fog arról soha a legcsekélyebbet sem megtudni, a mig tőlem függ. Te nem is hinnéd, mily gyöngéden bánok vele.

— Annál jobb.

— Félre a tréfával! Biztosítlak, hogy egész utazásunk alatt egyetlen egyszer sem mentem laza becsipve! Reggel együtt isszuk meg a kávé, ha mindjárt rám nézve a jókor kelés kissé terhes is. Sőt az asztalnál még Bandelló vagy Balbó Caesar fölött is beszédbe ereszkedtem; estve pedig valami angol lyrikust olvasók fel, vagy pedig meghallgatom őt, midőn „Dolce Napoli“-ját zongora kíséret mellett trillázza. Megjegyzem, hogy igen szépen énekel, hallottad őt valaha?

Tagadólág válaszoltam.

— Valóban érdemes a fáradságra meghallgatni őt. Eljöhethetnél theára ma este hozzám.

— Örömmel. Most magamat tuleröltetve, úgy is majd agyondolgoztam, az üdülésre tehát szükségem van.

— Jer hát úgy nyolcz, fél kilencz tájban. Előbb nem lehetek otthon. Lapom még is több időt vesz el, mint vártam.

— Haragszol miatta?

— Igen, és nem. Igen, mert gyalázatosan lekötve vagyok és nem, mert alapjában véve az alapos és szabályszerű foglalkozás igen jó! Wendel ur haszontalan szerződése nélkül most szabad ember volnék! S a legjobb alkalmam volna bájos Edithemet meglátogatni. Esküszöm, hogy a legközelebbi vonaton elutaznék.

— És nőd?

— Nőm? Nos ennek valamit fülleneni kellene, üzletek, irodalmi megbízásokról, vagy mit tudom én miről? Végző esetben ő is követhetne. S ez még némi tekintetben gyakorlatiasabb is lenne.

— Hála Istennek, csakhogy kötve vagy. Wendel ur, a nélkül, hogy tudná, nagy szolgálatot tesz az erkölcsiségnek. Szegény, kedves nőd, ő bizonyára vigasztalan.

Rudolf most a beszélgetésnek más irányt adott. Azután mintegy félóráig sétáltunk fel s alá a külváros ültetvényei közt. — Ekkor megfordultunk és elváltunk, emlékeztetvén egymást a megígért találkozásra.

Pont nyolcz órakor már nála vol-

tam. Barátomat már a salonban találtam.

— Előbb elkészültem, mint gondolám — mondá zavarba jöve, Julia segített rajtam! . . .

— Derék! — felelém jelentőségteljesen, a nő természetes munkatársa férjének.

— Neked megadta, — szólalt meg Julia, ugyancsak nehéz volt ezen már önmagában is megérthető alaptételt felfoghatóvá tenni. . .

— De hogyan tudhattam volna, — hebegé Rudolf comicus buzgalommal. Képzeld csak, egy értekezés Lenkhardnak bölcsészeti levelei felett! Szeretném azon írot látni, ki nejjére ilyen delikát szakaszt bizonni merne!

— Miért ne? — tette hozzá könyvden Julia. Az anyag már össze volt gyűjtve, a dispositio előttem volt, tehát a műnek háromnegyed része készen volt. S még ehhez, én, az egész könyvnek tartalmára meglehetősen emlékeztem.

— Nos éppen ezért! A kísérlet pedig minden tekintetben szerencsésen sikerült; de azt még sem tudhattam, hogy te ily remeke vagy a tudományosságnak.

— Valóban nagysád engem is meglep, — szóltam valódi csodálattal telt. Hosszu sora a legkomolyab tanulmányoknak szükséges ahhoz, hogy egy oly munkával, minő Lenkhardté, tisztába jöjjön az ember.

— Nemde igaz? Ezt mondom én is! — kiált Rudolf élénken. Azt hívém, hogy mostani hölgyeink csak sonátákkal és angol szerelmi dalokkal foglalkoznak. Nos, most már be van bizonyítva, hogy csalódtam, négy szem többet lát, mint kettő és néha épen kapu zárás előtt annyira megszaporodik a munka, hogy az embernek egész lelkét igénybe veszi. De nem fogsz te nekünk ma semmit sem adni, kedves Julia?

— E pillanatban, — mondá Julia s az órára nézett.

Kevés percz mulva jelenté a szobalány, hogy találva van. Átsétáltunk egy bájos kis ebédlobo, melynek kedves berendezése nekem csaknem fájdalmat okozott. Rágondoltam hideg és kényelmetlen lakásomra és némi irigységet éreztem e bizalmas és kényelmes lakás birtokosa iránt. Általában azt vettem észre, hogy a fiatal pár otthona bizonyos költői fényvel volt körülvéve, melynek okát hasztalanul kutattam.

Valjon az észszerű berendezés, mely a legcsekélyebb fontossággal bíró tárgynak is a saját, megfelelő helyét adja s ez által a holt butorok is mintegy megélednek és lelket nyernek?

Vagy talán ez a házino csendes, zörejtelen rendezése volt-e, ki lekötöztető szivességgel játsza a vendégszeretőt s kinek félig gyermek, félig lélekteljes beszéde az egyszerű ven-

dégséget fűszerezé? Nem tudom! De az bizonyos, hogy én már régóta nem éreztem oly jól magamat, mint most a „Vörös Julia“ vigan bugyogó théás készlete mellett.

Kilencz óra tájban újra a salonba mentünk. Rudolf felkérte nejjét, hogy egy olasz népdalt énekeljen el. Azt véltem észrevehetni, hogy futólag elpi-rult, de azért minden mentegetődzés nélkül leült a zongorához és az előjátékot eljátszta. Ezután hozzáfogott pompás alt hangjának egész erejével a vonzó „Addio Biondiná“-hoz. Rudolf oly ájtatosan hallgatta őt, hogy ezt soha sem hittem volna neki. Midőn neje a játékot befejezte, egy — majdnem diadalmas-tekinetet vetett rám.

— Nemde igen kedves! — mondá némi szünet után. Megesküdnék az ember, hogy e népdalt a helyszínén a nép nyelvéről leste el. Előadása felett csodálatos olasz szellem lebeg.

— Sorrento vagy Bajo partjaira képzelet magát az ember, erősítém én is. Nem volt nagysád soha Olaszthonban?

— Soha! — válaszolt ő fejrázva.

— Rögtön, a mint felszabadulhatok viszlek Olaszthonba; kedvencz költőid hazáját meg kell ismerned! Mit gondolsz?

— Oh az még sokára lesz! — tette hozzá barátságos mosolyal. Gondolj csak arra, hogy tervben még annyi dolgod van!

— Pah! Őt vagy hat hetet csak ott tölthetünk! Az ember időről-időre különben is szükségli a pihenést. E mellett maradunk! Ősszel Olaszországba megyünk. És most énekelj nekünk valami németet. Az ördög tudja máskor nem igen szeretem az énekelgetést, hanem hangodban van valami teljesség és frissesség, mit más nőknél nem tapasztaltam.

— Oh én tudok sentimentalis is lenni, — felelt Julia, mi közben hangjegyei közt keresgélt.

— Erre kíváncsi vagyok! Mostanság téged mindig csak pajkos oldaladról ismertelek!

Egy fájdalmas határozott összhang jelezte most Schubert kiválasztott darabjának kezdetét:

Hegyek felől jövök alá,
Párás a völgy, zug a tenger. *)

Én már e nagyszerű művet művészebb és impozánsabb hanganyaggal hallottam előadatni, de még ily vonzó igazságával és melegségével az érzelmenek soha. Az egész egy elhagyott szívnak hatalmas jajkiáltása volt, mely ezen bámulatosan hullámzó hangokban lélegzett. Midőn e részhez jutott:

— Idegen vagyok mindenütt. . .

*) Ich komme von Gebirge her,
Es dampft das Thal es braust das Meer. . .

Nem is sejtett érzelmekkel teljesen áthatott, úgy, hogy önkénytelenül is az ő sorsára gondoltam, férje szívtelen-ségére, a ki Edith iránti szerelméről még ma is annyit fecsegett; a jövőre, mely az áruló játékot felfedi és a leg-ártatlanabbat a kétségbeesés örvényébe sodorja.

De mi ez? Nem hasonlít-e Rudolf e perczen inkább egy lelkes imádóhoz, mint egy könnyelmű csalóhoz. Nem játszódozott-e ajka körül, mint egy vészjelző lámpa, a legmélyebb indulat? Valóban, úgy ült ott, mintha neje ellen soha egy gunyos szót, soha egy kérkedő káromlást ki nem bocsájtott volna. S most felállott, komolyan, ünne-pélyesen és hallgatva, — Juliához lép s őt, ki épen darabját bevégezte, homlo-kon csókolta!

Én álmodni véltem, de Rudolf nem sok időt engedett az álmodozásra, mert szokott hangját a legközelebbi perczen újra megtalálta.

— Hát nem valódi művésznő-e? — kérde, mialatt hintaszékében elhelyezkedett s a telt pohár után nyult. Ha egyszer nekünk szerencsénk letelik, Julia, te az operához szerződöl.

Én a fiatal asszonynak néhány semmit mondó bókot mondtam és az egész estén továbbra oly szórakozott és álmo-dozó lettem és oly magamba vonult, hogy az ifjú házaspárnak magának kellett a további mulatságról gondoskodni. Az egész éjjel Schubert: „Vándorá-”-nak dallama és Vörös Jula lelkes hangja zengett a fülemben.

(Folyt. köv.)

Kótya Matyi és a szamara.

(Bohókás mese.)

Elbeszéli Békési Géza.

Volt egyszer egy szegény ember s ennek a szegény embernek egy fia, a kit Kótya Matyinak hívtak, mert bizony ő kemét akár királynak is mondhatta volna valami bolond ember, de okosnak még a bolond sem. Egyszer egy szép napon ott volt már a szegény ember, hogy készült bucsúni venni e napfényes világtól. Magához hívatta a fiát, Kótya Matyit, és azt mondta neki:

— Kedves fiam! Én maholnap meghalok és egy betévő falat nélkül maradsz itt. Neked adom egyetlen vagyonomat: a kanczi szamaramat, eredj vele szerencsét próbálni a nagy világba. — Ennyit mondott és azzal a legcsön-desebb ember lett a világban.

Matyi egy kicsit busult, hogy elvesz-tette az apját, de többet örvendett a szamarának.

Elővezette a szamarat s azt mondta neki:

— No, csacsi, most én vagyok az ur, csak tartsd a hátad, hogy fölülhes-sek rá s vigy engem a nagy világba.

Mit tehetett egyebet a szegény csa-csi, tartotta a hátát s Kótya Matyi fölült reá.

Mennek mendegélnek, hát egyszer elérnek egy nagy erdőt. A mint az erdőn keresztül poroszkál Matyi a szá-marával, egyszer csak meglát egy vénasszonyt, a ki száraz galyakat sze-degetett csomóba.

— Jó napot, öreganyám, — köszön-tötte Matyi, mutassa meg nekem, merre vezet ki az ut ebből a nagy kertből.

— Szerencséd, hogy anyádnak szöli-tottál — mondta az asszony, — mert különben kiszédtem volna mind a har-minczhat fogadat. Az utat megmutatom, hanem előbb kösd fel a hátamra a galyakat.

— Ez sem barátom, — gondolta Matyi, azzal leszállott a számárról s elkezdte az asszony hátára kötözni a galyakat, de úgy igazította, hogy a kötelet egynehányszor körülcsavarta egy nagy fa körül is.

— No megvan, mámi, — mondta Matyi. Azzal az asszony indulni akar, de helyben orra esett. Meglátja, hogy Matyi odakötötte a fához, olyan dühbe jött, hogy csak úgy füstölt bele.

— Tyűh, kutyafia lelke, — kiáltott az asszony, — ezt megemlegeti még a hetvenhetedik unokád is. Ugy beszéljen a szamarad, mint magad, — kiáltotta rá az átkot s azzal egy fekete macskává változott, tizenkét egér fölkapta a hátára s elfutott vele.

— Már ha szamaram úgy beszél, mint én, az csak az ő baja lesz; jó, hogy engem nem átkozott meg, — mondta Matyi — s azzal felült a szá-márra, hogy tovább menjen.

— Gyi csacsi, — kiáltott a számárra Matyi.

— Gyi csacsi, — mondta vissza a szamar.

— De te vagy a szamar, hékás, nem én, — kiáltott mérgesen Matyi.

— De ne feleselj, a bestia lelkedet, — dühöngött Matyi, — mert úgy a füled közé ütök, hogy utoljára harapsz a fübe.

Ezt is visszamondta a csacsi, de erre Matyi olyan dühbejött, hogy elővett egy dorongot, hogy föbe üsse a szamarát, de a szamar sem volt rest, hanem mi-kor Matyi feléje közeledett a nagy doronggal, úgy vékonyán rugta, hogy csupán füst és por maradt volna belőle ha egy nagy pocsoltyába nem esett volna.

— Segítség! — ordított Matyi.

— Segítség! — ordított a szamar, a mire közelben lévő emberek kihúzták Matyit a mely pocsetából. De mikor Matyi künn volt, azt kérdezték az emberek, hogy hol a másik, mert hiszen ketten kiállottak segítségért. Matyi azt mondta az embereknek, hogy a számárra kiállott. De ezek azt hitték, hogy Matyi még velük csufolkodik, bi-zonyosan belefojtotta a másikat a tó-

csába. Nyakon csipték s a bíró elébe hurczolták. Eppen az időtájban ölte meg a rablók a környéken valami ke-reskedőket. Matyit gyanuba vették s halálra ítélték.

Mikor szegény Matyit kivitték a vesztőhelyre s a király eltörte feje fölött a pálcát, csupán azt kívánta, hogy még egyszer láthassa a szamarát. Teljesítették utolsó kívánságát s elő-vezették szamarat. Akkor Matyi térdre berult a király előtt s azt mondta:

— Kegyelmezz meg királyom, egy ártatlan lélek.

— Kegyelmezz meg királyom, egy ártatlan léleknek — mondta utána a szamar.

Elbámult a király a csodán, rögtön megkegyelmezett Matyinak, megajándé-kozta gazdagon s az udvarában tartotta, tejjben-vajban a számárral együtt mint a világ nyolczadik csodáját.

Matyi aztán elvett feleségül egy ud-vari dámát és boldogan élt. Született neki 12 fia és minden fiúnak jutott egy kicsi szamar is, mert azalatt a Matyi szamarának is születtek fiai. Mi-kor Matyi hosszú boldog élet után meghalt, akkor a családja már nagyon elszaporodott az egész földön. Mind igen boldog emberek lettek s arról le-het megismerni őket, hogy nem lehet megkülönböztetni: mikor beszélnek ők s mikor a szamaruk.

Képtalány.

S Z Á M R E J T V É N Y.

NEUFELD MÁRTONTÓL.

- 37, 63, 48, 36, 13, 20, 2, 32, Jeles mű czime.
52, 2.
13, 38, 16, 26, 60, 8, 53, Férfi név.
21, 35.
9, 61, 19, 9, 11, 15, 49, Ókori istenség.
14, 7.
1, 29, 41, 65, 12, 10, 40, 7. Mesés forrás.
39, 4, 54, 45, 41, 14, 17. Vallási jelvény.
3, 59, 57, 25. Jeles költőnk születésheije.
16, 55, 42 47. E nélkül nincsen szó.
33, 34. Álló víz.
18, 44. Megszőlítés.
30, 24, 58, 62, 43, 64. Sok víz van ebben.
36, 31, 46. Növény.
6, 51, 50. Indulatszó.
27, 23, 61, 5. Házi szárnyas állat.
28. Betű az ábéczé elejéről.
1—65. Bajza egy szép költeményé-nyének utolsó szaka.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Kamerun.

Az összetett számrejtvény:

Uj nap ragyog fel életemre,
Egy drága, ritka nő szerelme;
Szívem uj életvágya lobban,
Csókokkal, ölelő karokban.